

dr hab. Konrad Klimkowski, prof. UMCS
Instytut Językoznawstwa i Literaturoznawstwa
Katedra Lingwistyki Stosowanej
Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie

Lublin, dn. 05.08.2025 r.

**Recenzja dorobku naukowego w postępowaniu habilitacyjnym
Kandydat do stopnia doktora habilitowanego: dr Mark Ó Fionnáin**

1. Formalna podstawa recenzji oraz uwagi wstępne

Podstawą prawną niniejszej recenzji są odnośne przepisy Ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 r. i aktów pokrewnych, w tym w sposób szczególny art. 219, regulujący warunki stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego oraz art. 267, określający zakres przedstawianego dorobku. Ponadto wypełnia ona odnośne zapisy art. 221 ust. 5 dotyczące komisji habilitacyjnej oraz art. 221 ust. 6 dotyczący funkcji recenzenta dorobku naukowego. W sposób bezpośredni niniejsza recenzja stanowi wypełnienie zapisu art. 221 ust. 8, z której wynika obowiązek jej sporządzenia w odniesieniu do warunków określonych w odnośnych punktach art. 219. Choć przedmiot recenzji zdefiniowany ustawowo zobowiązuje recenzenta do odniesień jedynie w zakresie wyżej wymienionym, to Poradnik autorstwa Rady Doskonałości Naukowej „Postępowania dotyczące nadawania stopnia doktora habilitowanego” (aktualizacja: 5 sierpnia 2021 r.) rozwija zakres recenzji o dwa istotne zadania merytoryczne (str. 32, pkt. 1.3.2.2):

a) recenzja – jako osobista ocena ekspercka – ma na celu wykazanie wkładu kandydata w rozwój reprezentowanej dyscypliny;

b) od recenzentów można oczekiwać dokonania oceny poszerzonej o pełen zakres dokonań, w tym wszelkich wzmiankowanych w dokumentacji kandydata aktywności ze wskazaniem na ich istotny charakter dla dyscypliny.

Realizacja obu naszkicowanych powyżej zadań wymaga przyjęcia wysokiego stopnia syntezy w opisie i ocenie omawianych dokonań, tak by zaakcentować parametr ich wagi i istoty dla dyscypliny.

2. Wykształcenie i kariera zawodowa kandydata

Dr Mark Ó Fionnáin obronił pracę licencjacką z języka rosyjskiego i irlandzkiego na Trinity College w Dublinie w roku 1995, a rok później uzyskał stopień magistra ze specjalizacją translatorską na Dublin City University. Do roku 2000 pracował jako nauczyciel języka irlandzkiego w ośrodkach St. Patrick's College w Dublinie oraz National University of Ireland w Maynooth. Od roku 2000 zawodowo związany jest z KUL. Na tej uczelni uzyskał w roku 2011 stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Translating in Times of Turmoil: Liam Ó Rinn's Irish Language Translations of Adam Mickiewicz*. Obecnie zatrudniony jest jako adiunkt w Katedrze Filologii Celtyckiej w Instytucie Językoznawstwa KUL.

Ścieżka rozwoju naukowego kandydata podporządkowana jest dwóm głównym wątkom badawczym:

1. Wątek translacyjny, szczególnie wyraźnie reprezentowany na wcześniejszych etapach, m.in. w dysertacji doktorskiej i powiązanej z nią publikacji monograficznej oraz około 10 publikacji i kilku wystąpień konferencyjnych
2. Wątek języka irlandzkiego, jego statusu na tle innych języków indoeuropejskich oraz ochrony jego roli kulturotwórczej.

Wydaje się, że to drugi z wątków pełni rolę wiodącą, zaś aspekt translacyjny jest służebny wobec nadrzędnego celu działań badawczych kandydata. Status i ochrona języka irlandzkiego wybijają się na plan pierwszy w nowszych publikacjach dra Marka Ó Fionnáin, włączając w to monografię kluczową dla postępowania habilitacyjnego.

3. Ocena osiągnięcia naukowego będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego

Przedłożonym przez kandydata osiągnięciem naukowym jest monografia naukowa:

Ó Fionnáin, M. (2023) *Colour Terminology in Modern Irish: A Comparative Study*. Brill.

Praca ta może być klasyfikowana jako klasyczna pozycja leksykograficzna, zatem przynależna polu badań teoretycznych językoznawstwa formalnego. Wydaje się jednak, że autor monografii chce wykorzystać motyw językoznawczy do zobrazowania motywacji społecznej i kulturowej zmian zachodzących w celtyckim nazewnictwie chromatycznym. Ma to – w odbiorze recenzenta – bezpośredni związek z drugim wiodącym wątkiem badawczym podejmowanym przez kandydata, który na potrzeby niniejszej recenzji zostanie ujęty skrótowo jako rzecznictwo językowe (language advocacy).

Celem badawczym monografii jest eksploracja wzorców użycia leksyki chromatycznej przez współczesnych mówców języka irlandzkiego, po to by skonfrontować te wzorce z dostępną literaturą przedmiotu. W warstwie teoretycznej autor dąży do wyjaśnienia do jakiego stopnia ewolucja celtyckiej onomastyki barwowej da się opisać przy pomocy modelu zaproponowanego przez Berlina i Kaya. W założeniu autora działanie takie wypełnia istotną lukę badawczą, otwierając możliwość weryfikacji materiałów dydaktycznych do nauki języka irlandzkiego.

Na monografię składają się cztery rozdziały tematyczne, wstęp i zakończenie. Praca rozpoczyna się od zarysowania statusu języka irlandzkiego oraz określenia ram teoretycznych dla prowadzonego studium. W tym zakresie autor podejmuje się ambitnego zadania wpisania celtyckiego świata kolorów w historycznie wyprofilowane ramy teorii Berlina i Kaya wraz z jej krytycznymi omówieniami w literaturze przedmiotu. Autor bardzo sprawnie udowadnia, dlaczego podjęte przez niego studium rzeczywiście stanowi istotne uzupełnienie literatury przedmiotu w zakresie synchronicznej i diachronicznej leksykografii.

Rozdział II jest złożony strukturalnie. Rozpoczyna go ustalenie typologii nazw barw, które autor określa jako kluczowe dla swych dalszych dociekań (ss. 53-79). Wybór tych barw jest uzasadniony przyjętymi założeniami teoretycznymi. W drugiej części rozdziału czytelnikowi prezentowana jest szeroka analiza historyczno-porównawcza materiału leksykograficznego z czterech języków celtyckich (ss. 80-133). Bardzo ciekawą propozycją

autora jest podrozdział poświęcony specjalizowanym semantycznie nazwom barw: specjalizacja nazewnicza często ukazuje tendencje społeczno-kulturowe oraz pozajęzykowe (pozasystemowe) czynniki zmian nazewniczych (ss. 134-149). Ten podrozdział oraz kolejny, poświęcony zmianom w nazewnictwie barw prawdopodobnie wywoływanych interferencyjnie (Modern Outside Influences, ss. 150-160) poszerzają pole badawcze monografii, przekraczając granice statycznego opisu strukturalnego, nakierowując uwagę czytelnika na aspekty pragmatyczne.

Podobny charakter ma obszerny rozdział III (ss. 163-248), ukazujący chromatyczny materiał nazewniczny w kontekście zabiegów metaforyzacji i metonimii, które są istotnym „testem” wzorców używania nazw barw przez mówców.

Empiryczną kulminację monografii przynosi Rozdział IV. Przedstawia on wyniki badań empirycznych dotyczących wzorców użytkowania nazw chromatycznych (ss. 250-281). Badaniami zostało objętych łącznie 38 osób, a celem było wykazanie czy obserwacje poczynione w leksykograficznej literaturze przedmiotu odpowiadają realnym wzorcom użytkowym. Rozdział ten jest – w odczytaniu recenzenta – kluczowy dla pozajęzykowego (pozasystemowego) wymiaru pracy: daje on realny ogląd sposobów używania leksyki barwowej, niekoniecznie w pełni zgody z rejestrami leksykografów. W tym wymiarze autor – w części podsumowującej – zauważa, że zebrane dane dają asumpt tezie o ciągle postępującej „erozji” (s. 288) systemu nazewnictwa barwowego, tzn. poddawania się coraz większym interferencjom – głównie ze strony angielszczyzny (przykład przymiotnika *orange*). Na tej podstawie autor monografii formułuje rekomendację, by zarówno leksykografowie jak i twórcy materiałów dydaktycznych do nauki języka irlandzkiego uwzględniali tradycyjny system nazwowy. W przeciwnym razie może dojść do zaniku rodzimych nazewniczych działań językowych – co ma bezdyskusyjnie istotne znaczenie zarówno systemo-językowe jak i społeczno-kulturowe.

Cześć podsumowująca (Conclusions, ss. 284-289) zawiera porządkujące podsumowania wymiaru leksykograficznego i diachronicznego badań, zarówno w odniesieniu do przyjętych ram teoretycznych, jak i do trajektorii rozwojowych poszczególnych kluczowych nazw barw.

W wymiarze językoznawczym (leksykograficznym, porównawczym i historycznym) monografia jest dziełem kompletnym. Krytyczne uwagi recenzenta dotyczą wymiaru społeczno-kulturowego pracy. Oczywiście, możliwe jest przyjęcie oglądu, w którym wymiar ten stanowi jedynie intrygujące, ale mniej dla autora istotne poszerzenie studium językoznawczego. Niemniej ze względu całokształt dorobku autora, a także w kontekście tez stawianych przez niego w części podsumowującej monografii, recenzent nie może przyjąć powyższego oglądu. Dlatego fakt, że wymiar społeczno-kulturowy wydaje się stosunkowo mało obecny w monografii jest przez recenzenta oceniony krytycznie. Autor prowadzi refleksje na temat globalnych zmian językowych wywoływanych zmianami cywilizacyjno-kulturowymi na przestrzeni wieków, ale wnioski są zbyt ogólne i nie do końca spójne argumentacyjnie. Po pierwsze, konkluzja ze strony 289, o tym, że leksykografowie i dydaktycy winni waloryzować tradycyjne wzorce nazewnicze wydaje się mieć niskie albo mało realne przełożenie badawczo-dydaktyczne. Co realnie mogliby czynić leksykografowie i dydaktycy w tej sprawie? Czy chodzi o rodzaj „cenzury kulturowej”, swoistej „dyskryminacji pozytywnej” w celu waloryzacji tradycyjnej onomastyki chromatograficznej? Oby nie, ale nawet jeśli, to jakimi narzędziami? Podobnie w kwestii dydaktycznej – jakie działania na poziomie treści i interakcji dydaktycznej (*pedagogy*) przyjąć dla stawianych postulatów? Czy chodziłoby o działania preskrytywne w definiowaniu norm językowych i glottodydaktycznych? W kontekście polskim, gremia używające takich podejść najczęściej motywują normy poprawności językowej czysto diachronicznie, co dla współczesnej socjolingwistyki wydaje się podejściem co najmniej kontrowersyjnym (por. np. poglądy Petera Trudgilla). Czy w płaszczyźnie dydaktycznej także chodziłoby o porównywalny diachroniczny preskrytywizm? Jak wykorzystać dydaktycznie ciekawie zarysowane przez autora zjawisko „niepewności językowej” (*linguistic insecurity*, s. 287)? Jest ono odnotowane, ale zasadniczo nie prowadzi do istotnych konkluzji. Podsumowując, omówienie wyżej wzmiankowanych kwestii jest w monografii niejasne, szcążtkowe i sugerujące poboczność tego wątku badawczego, co nie wydaje się zgodne z założeniami autora – przynajmniej w odbiorze recenzenta.

4. Wykaz aktywności naukowej

4.1. Monografia *Translating in Times of Turmoil: Liam Ó Rinn's Irish Language Translations of Adam Mickiewicz*

Kilka słów należy poświęcić monografii doktorskiej kandydata. Szczegółowe omawianie treści pracy wykracza poza zakres niniejszej recenzji, niemniej warto skupić się na najistotniejszych jej aspektach. Za najciekawszy zabieg tekstowy i badawczy omawianej pracy należy uznać propozycję intrygującej konstrukcji porównawczej. Wychodząc od przekładu dwóch polskich tekstów epoki Romantyzmu na język irlandzki (publikowane w latach 1916-1920), autor monografii pokazuje, że przekład ten był próbą „przeniesienia” pełnej mozaiki idei i kontekstów kulturowych między wspólnotami narodowymi, które znalazły się w podobnych – literacko porównywalnych – okolicznościach historycznych i politycznych. W ten sposób monografia wpisuje się w pełni w tzw. zwrot kulturowy w badaniach nad przekładem, z jego wiodącym założeniem o tym, że przekład jest „działaniem międzykulturowym”. Bardzo ważnym wymiarem omawianej monografii jest podkreślenie roli tłumacza (Liam Ó Rinn) w procesie przekładu, jego kompetencji autorskich oraz etycznej (aksjologicznej) postawie (przekład jako deklaracja kulturowa i polityczna). Zarówno w pracy tłumacza, jak i w monografii autorstwa kandydata wyraźny jest akcent rzecznictwa językowego.

Omawiana praca jest monografią doktorską. W kontekście uwarunkowań tego typu prac dotyczących etapu kariery naukowej autora, zakresu i poziomu analiz badawczych oraz oczekiwań systemowych względem prac doktorskich, monografia jest więcej niż poprawnie skonstruowanym studium zarówno od strony teoretycznej, analitycznej i formalnej. Jedyne niedosyt, jaki tekst ten pozostawia – w odbiorze recenzenta – są nikłe odniesienia do najnowszej literatury przedmiotu w zakresie studiów nad przekładem. Nie chodzi tu o jakiegokolwiek przebudowywanie głównej osi argumentacji, a raczej o brak jakiegokolwiek wzmiankowania najistotniejszych dzieł w zakresie relacji przekład-kultura, stanowiących swoisty kanon dyskursu translatologicznego przynajmniej ostatnich trzech dekad. Podejmowane przez autora monografii zagadnienia wprost odnoszą się do pojęć takich jak teoria polisystemów (ze szczególnym uwzględnieniem prób uzasadniania wyboru tekstów będących przedmiotem przekładu – por. Even-Zohar, Toury, Lefevere),

podejście hermeneutyczne (z jego opisem trójdzielnego procesu transferu międzykulturowego – por. Steiner), koncepcja refrakcji (w szczególności w odniesieniu do roli tłumacza jako autora przekładu – por. Lefevere). Obecność – choćby marginalna – tych koncepcji w tekście monografii pomogłaby wpisać ją w główny nurt globalnej debaty naukowej, co znacząco podniosłoby jej rangę naukową.

4.2. Pozostała działalność publikacyjna, naukowa i organizacyjna

Wzmiankowana powyżej dwoistość kierunków badawczych kandydata ma odzwierciedlenie w publikacjach badawczych. Dzielą się one prawie po równo na te poświęcone różnorodnym aspektom przekładu oraz te zorientowane językoznawczo i społeczno-kulturowo. Treść tych tekstów nawiązuje do motywów i badań opisywanych już powyżej, z wyjątkiem publikacji nawiązujących do języka, literatury i kultury rosyjskiej. Bardzo podobnie wygląda mapa wystąpień konferencyjnych kandydata.

Łącznie dokonania publikacyjne obejmują:

- 11 rozdziałów w monografiach wieloautorskich
- 12 artykułów naukowych publikowanych w Polsce i za granicą
- 5 zagranicznych wystąpień konferencyjnych i 14 krajowych (w tym w konferencjach międzynarodowych w Polsce)

Tematyka i rodzaj wydawnictw, w których publikował kandydat wskazują bezdyskusyjnie na jego znaczący potencjał badawczy. Niestety niska liczba publikacji nie może nie zostać zauważona na poziomie recenzji całości dorobku badawczego. Stanowi ona najniższy punkt ocenianego dorobku. Podobnie, dane bibliometryczne wskazywane przez kandydata każą zadać pytanie o to, czy poziom jego dokonań naukowych można określić mianem znaczących. Oczywiście, szczególnie w odniesieniu do ocen bibliometrycznych wskazana jest wysoka ostrożność interpretacyjna, ponieważ nie można autora obciążać faktem, że tematyka i wysoki poziom zaawansowania badań nie ma (i nie powinna mieć) szans przyciągnięcia „mas czytelników”. Podsumowując, zdaniem recenzenta, dotychczasowe dokonania kandydata można uznać za wystarczające w kategoriach ilościowych, ale jedynie wystarczające w postępowaniu habilitacyjnym.

W kontekście powyższych uwag krytycznych nie można nie odnotować znaczącej działalności kandydata w zakresie prac redakcyjnych i recenzyjnych. W sposób szczególny należy wysoko ocenić owocną, długoterminową współpracę kandydata z Prof. Sabine Asmus, obejmującą zarówno liczne konsultacje merytoryczne, dwa współautorskie referaty konferencyjne i jedną współautorską publikację (artykuł).

Ze względu na niejednokrotnie podkreślaną powyżej (jako odczytaną przez recenzenta) misję rzecznikowską kandydata, konieczne jest wskazanie na jego zaangażowanie w wydarzenia naukowe i kulturalne o tematyce celtyckiej, które realizował także w ramach działalności zawodowej na rzecz macierzystej jednostki uniwersyteckiej. Działalność na rzecz popularyzacji nauki oraz pracę na potrzeby jednostki macierzystej (np. przygotowanie dokumentacji grantowej) należy ocenić równie wysoko. Ocenę tę poświadcza przyznana kandydatowi dwukrotnie nagroda zespołowa Rektora KUL. Kandydat udzielił dwóch wywiadów w języku irlandzkim, przełożył 6 prac pomiędzy językami polskim, irlandzkim i rosyjskim, był promotorem 28 prac magisterskich na kierunku filologia angielska KUL i recenzentem kolejnych 6.

5. Podsumowanie

W celu podsumowania recenzent przedstawi syntetycznie te elementy wykazu osiągnięć naukowych kandydata, które mają największy wpływ na rozwój badań w dyscyplinie.

- a) Monografia omawiana w pkt. 3 niniejszej recenzji wypełnia lukę w dotychczasowych badaniach nad systemami nazewnictwa barw, ich rozwoju oraz specyfiki języków celtyckich w tym zakresie.
- b) Monografia omawiana w pkt. 3 tylko marginalnie podejmuje zadania w zakresie rzecznictwa językowego i aspektów pragmatycznych z tym związanych (niejasne propozycje działań wobec zastanych faktów badawczych). W tym zakresie znacznie większy wkład autora przynoszą monografia doktorska oraz inne działania naukowe: publikacje i wystąpienia kandydata.
- c) Osiągnięcie wskazane w pkt. 3 spełnia wymogi postępowania habilitacyjnego, a uwagi krytyczne mają charakter polemiczny, nie pomniejszając realnej wagi osiągnięcia w wymiarze teoretycznym, metodologicznym czy tekstowym.
- d) Pozostały dorobek, w tym monografia doktorska spełnia wymóg istotnego wkładu w rozwój dyscypliny językoznawstwo. Warto zauważyć, że dorobek kandydata obejmuje szeroko rozumiane wątki kulturowe i translatoryczne.

- e) Istotnym, ale nie krytycznym, zastrzeżeniem do punktów a) - d) jest liczba publikacji i dane bibliometryczne dorobku, przy zastrzeżeniu, że recenzent nie nadaje wagi wiodącej czynnikom ilościowym.
- f) Kandydat wykazał się istotnymi choć niezbyt licznymi dokonaniem dotyczącymi pozostałej aktywności naukowej.
- g) Kandydat wykazał się wysoce istotnymi dokonaniem w zakresie aktywności kulturowej w tym translatorskiej.

Biorąc pod uwagę powyższe, stwierdzam, że dr Mark Ó Fionnáin spełnia wymagania stawiane osobom kandydującym do nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie językoznawstwo określone w art. 219 ust. 1 pkt. 2 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz. U. z 2021 r. poz. 478 ze zm.). W związku z powyższym wnioskuję o nadanie dr Markowi Ó Fionnáin stopnia doktora habilitowanego.

